

СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНА ЗАТРЕБУВАНІСТЬ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ФЕНОМЕН

В. О. Каленчук

магістр

Херсонський державний університет

Аналіз теоретичних досліджень дозволяє говорити про те, що, на думку, Є.В. Харітонової, феномен соціально-психологічної затребуваності особистості має аналізуватися на перетині соціальної психології, психології особистості, психології праці [3]. Як правило, затребуваність є предметом соціологічних, економічних та педагогічних досліджень, розглядається як значимість чогось для іншого, проте цей феномен представлений й у багатьох психологічних працях [1]. Багато авторів вказують на наявність економічної та соціально-політичної кризи у суспільстві, водночас існує індивідуальна криза зайнятості, криза механізмів професійно-особистісної адаптації в умовах кризи особистості, важливою складовою якої є переживання особистістю своєї незатребуваності [1; 2; 3]. Тобто виникає протиріччя між практико-зорієнтованою соціальною необхідністю науково-обґрунтованих концепцій затребуваності особистості, з одного боку, та відсутністю системного підходу до психологічної інтерпретації даного феномену, з іншого [3]. Можна припустити, що для розкриття сутності феномену «соціально-професійна затребуваність особистості» треба врахувати динамічну взаємодію трьох складових – соціуму, особистості та професії, що є відображення і процесу, і результату входження суб'єкта в соціокультурну та професійну реальність.

У сучасній науці існують дві групи підходів, що аналізують зміст затребуваності з позапсихологічних (організаційних) та психологічних позицій. Організаційні підходи представлено в соціологічних, економічних, педагогічних та прикладних дослідженнях у галузі соціальної сфери, та містять чотири рівні: мікроаналіз затребуваності трудових ресурсів як показника ефективності їх застосування; екоаналіз факторів формування затребуваності

фахівців в контексті функціонування ринка праці, мезоаналіз різних моделей формування сприятливих умов для раціонального застосування професійних здібностей (знань, досвіду) та актуалізації можливостей персоналу організації; мікроаналіз механізмів та чинників активізації особистісних ресурсів затребуваності [2].

Функціонування цього динамічного утворення обумовлено усвідомленням особистістю своєї затребуваності у соціумі (соціальної значущості, тобто значущості для іншого) та залежить від конкретних умов перебігу соціалізації та професіоналізації людини.

Соціально-професійна затребуваність особистості містить такі психологічні компоненти: імпліцитний (сформованість імпліцитних уявлень про світ та про себе, впевненість у своїй життєстійкості); ціннісно-смысловий, моральний, мотиваційний, емоційно-вольовий, поведінково-результативний [3].

На особистісному рівні індикаторами кризи соціально-професійної затребуваності особистості є: деформація системи базових переконань, в тому числі сумнів у справедливості оточуючого світу, деформована система переконань у своїй життєстійкості, низька осмисленість життя у минулому, теперішньому та майбутньому; екстернальність локусу контролю; пасивна життєва позиція, середній рівень домагань; невміння управляти собою у складних ситуаціях; нестійка система саморегуляції; ускладнення адаптації в умовах, що змінюються, у зв'язку з відсутністю прагнення до ініціативи; роздратованість та схильність до прояву захисних механізмів. Соціально-професійна затребуваність особистості виступає значущою детермінантою імпліцитних уявлень про світ і про себе, ціннісно-смыслові та мотиваційно-потребової сфер, параметрів саморегуляції поведінки та подолання стресових ситуацій, і в цілому адаптаційних здібностей особистості.

Література:

1. Блинова О. Є., Камінська С. В. Професійна маргінальність випускників закладів вищої освіти. *Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України* / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип. 43.

Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2019. С.33–54. <https://doi:10.32626/2227-6246.2019-43.33-54>

2. Петрович Д.Л., Обознов А.А., Кожанова И.В. Профессиональная востребованность как фактор психологического благополучия профессионала. *Институт психологии Российской Академии Наук. Организационная психология и психология труда*. 2018. Т. 3. № 4. С. 115-128.
3. Харитоновна Е.В. Социально-профессиональная востребованность и альтернативные источники рабочей силы. *Психология. Экономика. Право*. 2014. № 3. С. 39-48.